

перипетій опинився наш Василь аж у Кривому Розі, в педагогічному інституті (а могло бути й гірше!), де незабаром завоював собі авторитет, як неординарний педагог, вихователь, до якого горнулися студенти, шануючи його ерудицію, готовність щедро поділитися рідкісними виданнями, рукописами, численною кореспонденцією з багатьма діячами української культури. Мав надзвичайний талант вільно себе почувати у будь-якій аудиторії від шкільної і студентської, зокрема у себе вдома, до гуманітаріїв Канади, куди був запрошений читати лекції. Студенти нерідко просили його і в позалекційний час поспілкуватися з ними.

Василь Скрипка.
Фото. 1970.

Саме під впливом Василя Микитовича ряд студентів твердо стали на фольклористичну стежку, обравши дослідження певних аспектів фольклору як дисертаційну роботу. Планувався як опонент на нашу спеціалізовану раду. Мав неабиякий хист до літературної творчості, виношуючи плани масштабних етнічних оповідей про свою добу і рідний край. Не судилося. Пішов з життя 20 вересня 1997 р. Важко говорити про Василя в минулому часі. Скільки творчих задумів не реалізовано, скільки наукових розвідок, що пройшли різні етапи підготовки, не побачили друку...

Пропонована стаття Василя Скрипки — одна з останніх його праць. Вона є свідченням того, чим переймався, за що вболівав і як писав, звертаючись до людей, мужній і талановитий дослідник народної пісні як дзеркала народної душі та долі.

Наталія ШУМАДА

Київ

Василь Скрипка

НОВЕ ЗОЛОТИСТЕ КОЛОСНЯ І КУКІЛЬ НА НИВІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ПІСНЕТВОРЕННЯ ТА ВІРШУВАННЯ

Же помилимося, коли скажемо: у нас ще недавно було два поняття про “народ” Одне, в якому народ представлюваний з трибун пленумів, з’їздів, на плакатах, в самодіяльності. Рекламований. І друге, де народ той, що пшениченьку сіє та жне, недоїдає, у кирзаках, куфайках у будень і свято. М. Стельмах дуже мене просив опублікувати у збірці пісню, десь-то вона в нього була записана:

Що роботи наробилася,
Хліба-солі не наїлася.

Це той народ, який був “рушійною силою історії” І ось в нові вже часи ми йшли до нього з гласністю та перебудовою. І не здогадувалися у своїй догматичній наївності та політичній закомплексованості, що народ у всі часи був гласний, перебудований, правдивий і гостро критичний. Не завжди відверто він протистояв злу, якимось повивав його туман вей-

Дет. про В. Скрипку див. статтю М. Гуця в цьому номері журналу

ковщини, але тільки безсовісний може тим дорікнути: видимий терор, смерть — страшні. А як же його гнули! Як же ж його ломили! Як же морили! І народ ніби мовчав. Ні, його замовчали!..

Все йшло до того (в це щиро вірили самодіяльні творці і в цьому переконані були їх популяризатори), що вони обіймають найчільніше місце у фольклорній новотворчості доби. Спершу радянські науковці не мали певності, що зможуть контролювати фольклорний процес, не думали, що впораються зі стихією, тому основні надії щодо “випрямлення лінії розвитку усної творчості” (В. Чичеров) покладали на політвідділи МТС (див. *Буртин Ю. О частушках. — Новий мир. — 1968. — № 1. — С. 214*). Але за допомогою цих “випрямлювачів” гілку піснетворчості не вдалося вирівняти, обстругати, пофарбувати і полакувати. Хоч як старалися — не вийшло. Зокрема, гумористична творчість показала, якою є істинно народна пісня. І в наш час вона несе в собі міру поетичності, високий еталон мудрості.

Своїх земляків-степовиків я встиг пізнати, як і їх творчість. Отож, і подаю її зразки щедро, бо що мої розміркування, які б вони мудрі не були.

Вченість задалегідь планує і ніби непомітно розробляє розповідь — від головного до другорядного, міркування, посилення на аргументи або на висловлювання людей, яким слід вірити. Але весь час на думці і не дає спокою такий епізод мого дофольклористичного життя.

Мати пізно повернулася з поля, ми сіли вечеряти біля хати. Прийшли сусідки Маруся Бутиха і Настя Кухтінка. Дві вдови-солдатки, по двоє дітей кожна виростила. Запросили і їх до вечері. Вони випили по чарці, ложку взяли, для годиться, з’їли. Потім заспівали:

Лежу я в лікарні, Снищя мені сон,	Що з правого рукавонька Вилетів сокол.
--------------------------------------	---

Співали для себе, тихо. Тихі вони були від втоми. Тихий був вечір. І в тузі поникло все, цвіркуни замовкли, зорі ніби опустилися нижче, побільшали, а потім заплакали. І доки пісня не завмерла, тремтіли і спливали сльозою.

Та пісня могла народитися і за першої світової війни, а відродитись або й народитись за останньої. Є подібні до неї: “Ой, війна, війна, світова війна...” (Перша світова) та “Посіяла жито в зеленім садочку” (Друга світова).

Названі твори — балади, пісні з трагічною колізією, які живуть і йдуть на занепад.

Найбільше звучить пісень давніх, які пережили віки.

Цілий цикл творів про Соловки. Виникло певне тематичне гніздо — пісні, що співалися до танцю (!), як коломийки, краков’яки:

Соловки, да Соловки, Я вас не боюся, Три годочки одсиджу І назад вернуся. Соловки, да Соловки, Дальняя дорога	Як згадаю, серце в’яне, У грудях тривога. Соловки, да Соловки, Как у вас нашот муки? Як у вас, так і здесь, Як украдеш, так і єсть.
--	--

Танцюється, як мені пояснили, “наподобіє гопака, тільки без присядки, з підскоками і ударяючи нога об ногу (як на морозі), танцюють його переважно хлопці, в одиночку” (Демиденко А. А., село Сурсько-Литовське Дніпропетровської обл.).

Взагалі, багато пісень співається із Західної України. За якихось останніх п’ять—десять років вони дуже потіснили місцевий репертуар на Східній Україні. Як ніколи. І, мабуть, тому, що то був новий струмінь, який пізнавав народ вперше так близько і добре. З тих же, які вміщені в збірнику “Народ славить Леніна і Партію”, навіть на свято Жовтневої революції не почувеш жодної.

Назва Соловки стала узагальнюючою. Інформації в пресі не давали, куди кого заслано. Листування теж було заборонене. То куди б чоловіка не заслали, чи на Колиму, Магадан, — все називалося в народі Соловки. Коли із села Базавлук Апостолівського району на станцію Павлополя супроводжували валку розкуркулених, то один чоловік із своїми двома синами співав пісню:

Я сьогодні щось дуже сумую,
Про козацьку я долю згадав,
Про широкі степи України,
Де колись я, мов сокіл, лігав.

А тепер все пройшло, все минуло.
Чорна хмара крутом облягла.
І на горі синам України
Тяжка доля у гості прийшла.

Боронив я свою Україну
Не боявся я лютих татар,
Тоді слава зі мною гуляла,
Не посмів зачіпачь яничар.

Забирають синів з України,
Засилають в далеку Сибір...
Було чути, як стогне Вкраїна,
Було чути, як плаче народ.

Текст записано від Скрипки Ганни (87 років) у Кривому Розі. Вчений із Києва Ф. Погребенник спробував знайти автора тієї пісні, бо вона за стилем дуже нагадує “Та вже років двісті”, але поки що безрезультатно.

Багато пісень, — і не тільки соловецької тематики, — мають танцювальну ритміку:

Батько в СОЗі, мати в СОЗі,
Діти плачуть голі й босі.
Ні корови, ні свині, —
Тільки Сталін на стіні.

Нема хліба, нема сала,
П'ятилетка все забрала.
Сталін грає на гармошці,
А Крупська — гопака.
Доробилась Україна —
200 грам на їдока...

Зразки такого фольклору переслідувалися владою, ігнорувалися офіційною наукою. Вони й аматорами не записувалися. Та й де ж було взятися сміливцю, коли записувачам подібних текстів “клепали” строк від 3 років і вище. Люди й зараз такого сахаються, особливо “грамотні...”

Отак і мені було: ціла історія з піснею “Буряки я копала” У селі “Пам'ять Ілліча” на Дніпропетровщині я почув про неї вперше. Всю пісню ніби знає вагар Марія (1), від неї до телятниці Катерини (2), далі до доярки Ані (3), чула на Вільному, каже. Пішов туди за два кілометри, порадили звернутися до Каті Попової (4). Зустрічаю: лається через якісь свої клопоти, віджахується від мене: “не до пісні” Чула, каже, вперше у Радужанському радгоспі, коли потолочили директору будинок, тоді й співали. А директор ніби-то так пальчиком посварився (а сама показує): “Ой глядіть мені, дівчата. Начальство не зачіпайте” Тоді я цю пісню так і не записав повністю. Після чув її у Сквирі. Питаю однієї тітки: “Чи знаєте пісню “Буряки я копала, самі кращі відбирала” “Відкидала”, — поправляє мене жінка. А я й подумав, що це слово точніше передає техніку роботи з буряком, думав, бо буряки — це не яблука. Міркую сам собі, а жінка згадує:

Та нагоню горілочки,
Щоб уся горіла,

Щоб в усього управління
Голова боліла.

Долучається до цього розгалуженого, дуже варійованого, куца другий цикл пісень про торбу пшениці з нам'ятих колосків. Ситуація, її перебіг та суд у правлінні однакові. Наведемо зразки пісень з двох областей: Івано-Франківської та Чернігівської:

№ 1

Ой на горі жінці жнуть,
На долині колос тнуть
Одна баба вже натерла,
Зав'язала та й поперла.
“Не йди, бабо, дорогою,
Бо здиблешся з головою”
Пішла баба чистим полем,

№ 2

Що на горі жінці жнуть,
А в долині снопи мнуть?
Як нам'яла я торбинку
Та й закинула за спину.
Доходжу я до двора, —
Доганяє голова.
Визиває у контору,

Здбалася з участковим.
 Ой стій, бабо, звідки йдеш,
 Покажи тут, що несеш"
 "Ой не скажу, звідки йду
 Не покажу, що несу!"
 Взяли бабу до контори,
 А бесаги до комори.
 Голова каже: "Судити", —
 Бригадир каже: "Пустити.
 Як ми станем всіх судити,
 Хто в колгоспі ме робити?" —
 "Як ми станем всіх пускати,
 Що в колгоспі будуть мати?"
 І так далі, і так далі...
 Сидить баба в криміналі²

Пише акта-протоколу.
 Перший каже: "Не судить,
 Бо нема кому робить"
 Як дасте нам кіл по п'ять,
 То не будем снопи м'ять.
 А як дасте триста грам
 Де долина, — і я там²

Дійові особи з пісень про буряки і самогонку — кмітливої влачі, вони можуть злукавити; та й начальство "податливе" (перед пляшкою), тому й твори з бадьорішою кінцівкою. Трапляється й констатація поодиноких випадків (колись були, зараз немає): "дали бабі років п'ять" Але, як і в останніх піснях, часто проводиться надія: фортуна, яка виручає "з біди": "Хто буде працювати в колгоспі?"

Два останні тексти (з могоричем діло не зв'язано, задобрить гуска, вареники — теж не виручка, бо ж люди самі дожилися — колоски збирають!) Суворі за кінцівкою, тут тільки альтернатива, і вони рівно-великі: тюрма або робота далі в колгоспі, друга, видніше, дається з полегкістю, як моральний підтекст, бо все-таки воля — не тюрма.

Є й третій куш пісень. Про п'ятику, кругійство, розбещеність колгоспного начальства. Найголовніша постать — бригадир, але часом дається і ширше: "бригадир і голова, ще й району було два" Подаємо два зразки з різних областей (Київської і Хмельницької):

№ 1

Ой поїхав чоловік
 В далеку дорогу,
 А я свого бригадира
 Приглашу додому
 — Товаришу бригадир,
 Ходімо до мене,
 Єсть у мене вареники,
 Ще й риба печена.
 Ой не вспів же бригадир
 В хаті розлягнуться.
 Подивилася в вікно:
 "Мій милий вернувся"
 — Товаришу бригадир,
 Де я тебе діну?
 Сідай в сінях за дверима,
 Ряленцем накрию.
 Ой уходить милий в хату,
 Починає жартувати:
 — Чи топила, чи варила,
 Давай, мила, вечерять.
 — Я й топила, я й варила,
 Мабуть, воно гаряче...

Підсипала рябу квочку⁴,
 Мабуть, вона утіче.
 А мій милий недурний,
 Зразу догадався,
 Що у сінях за дверима
 Бригадир сховався.
 Скинув милий ременя,
 Ремінь на два кінці —
 Досталося бригадиру,
 Перепало й жінці.
 Ой пішов же бригадир
 Наряд роздавати —
 Побитая голова
 Спереди і ззаді.
 — Товаришу голова,
 Дайте мені справку,
 Що в нашому колективі
 Немає порядку.
 А в нашому колективі
 Усі хочуть пити,
 А хто за нас на ледарів
 Да й буде робити⁵

№ 2

Сказав мені бригадир
 Пшениченьку жати.
 Сказав мені бригадир,
 Де його чекати.
 Чекай мене, ланкова,
 У зеленім гаї.
 А там росте куш калини
 Аж ся розлягає.
 Не успіла ланкова
 З бригадиром стати,
 Сказилася якась баба,
 Дала жінці знати.
 Іде, іде жінка
 Ще й з великим патиком:

Та на тому райсполкомі
 Добре відчитайся,
 — А на тому райсполкомі
 Я не можу бути,
 Бо за тую ланкову
 Не можу забути.
 — Іди, іди, ланкова,
 Та іди додому,
 Вари з сиром вареники —
 Я прийду потому.
 Наварила вареників,
 Зарубала гуску,
 Подивилася в вікно,
 А він несе хустку

— Іди, іди, чоловіче,
Визиває райсполком.
Іди, іди, чоловіче,
Іди та не гайся

— Подивіться, люди,
Яке тепер время:
Полюбила бригадира —
Заробила прем'я⁶

На сьогодні з розглянутої тематики дещо потрапило в друк. Як справжній фольклор, ця пісенність поширена по всій Україні і тому дуже варійована. Кожна пісня, якщо не змінює певний куплет, то розщедрюється на новий, неповторний.

Так в одній із них говориться:

Ой приїхав бригадир
Та й до мене поморгав...

Я ще копи не наклала —
Він чотири записав

— в другій:

Ой поїхав мій миленький
У поле орати,

А я собі бригадира
Кликала до хати⁸

— в третій:

А я собі ланкова
Маленького росту

Полюбила бригадира,
Голову колгоспу⁹

— в четвертій:

Полюбила бригадира
Першої бригади.

Іще хочу полюбити
Голову сільради¹⁰

— в п'ятій:

Ой бригадир та й хороший мужичок,
Завдай мені буряків клумачок¹¹.

У піснях йдеться по вигоди: справку, тобто довідку, про вироблений мінімум трудоднів (був час, коли за невироблення цього мінімуму трудоднів членом колгоспу його судили) і колгоспні буряки для самогонки. Користь для ланкової ішла від бригадира. Він — фігура. Пісні його подають таким, яким він був і в житті. Він судить-рядить, перебирає жінками, пиячить. Такий це життєвий тип. Письменник зовсім не згустив фарби, маюючи бригадира: "...Влада його тут (в селі — В.С.) більша, ніж у римського цезаря. Що хоче, те й зробить. Не поставиш могорича, не буде й соломи, хай хоч і вода в хаті замерзає"

Цитовані пісні замовчати не можна. Та й для чого, як їх можна спрямувати в пісок або з тієї зброї стріляти по тінях. Про ту сатиричну творчість дослідники закинули слівце, ніби-то "вона висміює залишки буржуазного світогляду, пережитки старої, облудної моралі"¹² І другий автор в одне і те ж торочє: "Поряд з політичною сатирою помітне місце в народних піснях посідає соціально-побутова сатира, спрямована головним чином проти пережитків капіталізму у свідомості людей"¹³ Диво дивне. Чого тільки на історію не звалюють, в чому тільки не звинувачують, бо ж її найлегше критикувати. А чесно признатися, хіба вона знає таку соковиту, колоритну постать, як бригадир. Ні. Скажімо, справники, осавули, посесори, хай бог простить, не йдуть в порівняння. Вони жорстокі. Оце їх головна ознака і функціональний прояв. Бригадир же — дармоїд, хабарник, волоцюга, п'яничка. Ті прикрі пригоди, в які він часом потрапляє, виставляють його навіть безлаберним. Але подумайте, як перед ним запобігають! Ми ніби про нього всього і саме важливого не знаємо. Але оте враження на інших свідчить про його величезну владу. Тільки атмосфера безкарності може пояснити такий благодушний, легковажний паразитизм. Ви ж подумайте, за що "честь і шана"? Паличку (трудодень) приписав, чотири копи, замість однієї, нарахував. Якась паличка та якась копа. Це гумор як для мистецтва, для справжнього ока. Не забуваймо елементу шаржування. Насправді трудодні та копи — то і норма і прожиток.

Якщо шукати до бригадира аналогій з “проклятого минулого” то сягати доведеться не капіталізму, а феодалізму, — то будуть постаті старшини, що рекрутувала бідноту до війська. Там і пиятика, і хабарі, і несправедливість заради користі.

Не можна сказати, що всі бригадири одним миром мазані. У житті зовсім не важко знайти і порядних, працьовитих та совісних. Але народній поезії до них діла мало. Невже то постать виключна і робота його поважна, аби ним займатися? Позитивний, добрий та лагідний, бригадир може зацікавити індивідуума, митця Бабаєвського, приміром, який написав “Кавалера Золотої Зірки”, та ще якусь самодіяльну поетку. Наведемо початок і кінець однієї пісні про бригадира. За смислом її можна віднести до Китаю 60-х років, але на жаль...

У нашій бригаді	Побільше таких нам
Боєць бригадир.	Синів Октября.
Він добрий товариш,	У нашій бригаді
Хорош командир.	Боєць бригадир,
Він скаже, розкаже,	Він гарний товариш,
Кому де стоять,	Хорош командир ¹⁴
Кому відпочити,	
Кому начинать...	

Очевидно, упорядники опублікували її як документ, свідчення зразкової організації сільськогосподарської праці. Вони, як і самодіяльний творець 30-х років, не відають, як-то серйозні речі можуть перетворюватися на бутафорію, клоунаду. І все ж, об'єктивно, ми повинні дякувати фольклористам Академії наук, що вони включили зразок до солідної (за розміром) збірки, і тим збагатили анекдотичну сторінку нашої культури.

Ідеальний образ бригадира, зразковий (тільки для наслідування і годиться) виводить також Ольга Добахова:

Стелиться доріженька	Золотая Зіронька
Між ланами в бір.	на грудях горить.
А по тій доріженьці	Іде він доріжкою,
Іде бригадир.	Мріє про жнива.
В нього біля серденька	На устах в господаря
Партквиток лежить,	Радісні слова ¹⁵

Навіть про партквиток сказано. Як там собі інші, мудріші та ідейніші, думають, а я знаю одне, що на підприємстві, на заводі, фабриці, серед робітництва партквиток набув чималої ваги. Що стосується колгоспу, то провідна роль партійних не дуже в гучній славі. Звісно, провідна — приклад у праці, бо провідна як адміністративне керівництво — інша річ, і тут партійні. Стосовно колгоспів партійність більш ні в якому плані і не звучить (не без винятків, які підтверджують правило!). І такий погляд у мене склався не тому, що у моєму селі був лише один партійний М. Х. Та й той після війни подався у Кривий Ріг і працював шофером на хлібзаводі. Він у війну возив генерала, звідти й професія, а потім, як бачимо, шоферував на хлібзаводі; і не прогадав: настала голодовка 47-го року, в селах хлібороби пухли і вмирали, а в нього “вдома формочками жовтки з курячих яєць” (білки йшли на здобу)...

Пролягає величезна прірва між дутою, парадною, так званою “самодіяльною” творчістю і реальною, приземленою, ніби й нетворчістю. Яка немічна, безпорадна, кажу про проетичний бік, бо ідейний куди твоє діло, перша, і яка соковита, дотепна, друга. Чого варті в ній і друкорядні деталі — який згусток щоденного досвіду, знання побуту, практичної психології! Народ не буде довго описувати події. Він невимушено і лагідно, без хвалькуватості зверне вашу увагу на епізод, на дрібницю, за якими турботи життя. Хоча б оці рядки:

Ішли дітки із колгоспу	І не мали де подіти —
Та й колесо вкрали,	За горівку дали ¹⁶

Для того, хто знає, куплетик є вичерпною і змістовною повістю про колгосп і психологію колгоспника. Нехай вибачать мені земляки з Марцвела (назва по колишній економії), лампач робили, а по дорозі трапилася птахоферма. Одна дурненька гребеняста скочила на бричку, а тітка її за голову круть — і в мішок. От тут і є суп. Інша цідилок з марлі поцупила, який доярки вивісили сушитися на тирлі. А кишені які нашивали до підкладки в піджаках! Для зерна... Або старий розповідає, що невістці в голодний 33-й присудили 10 років — взяла на току 4 кг пшениці. “Не з голоду ж їй з дітьми було подихати?” — докірливо запитує чоловік¹⁷

Чи там дошку вкрасти, чи сириці від шлеї та віжок для ремінця кабанцеві — звичайне діло. Я не дорікаю вам, земляки. І не злоба до вас керує моїм пером. Я не так, як той: коли батько вкрав дошку в колгоспі, то він (син) доніс правлінню — і батькові дали 3 роки, а син, таким чином виявивши свідомість, подав заяву у партію.

Нехай вибачать мені коні на тому світі, бо з них давно уже ковбас нарobili і поїли... Батько мій носив з конюхування ворочком дерть: крав у коней і нас, дітей, годував. Мабуть, чи не того нас троє й вижило в 47-му році.

Отакі негумористичні речі тісняться в голові, коли я читаю оті правдиві та веселі рядки: “Ішли дітки із колгоспу” На таку творчість випадала велика негода. Це був той урожай, який не збирався, осипався на корені і часто гинув. З причетних до фольклористики тільки окремі записували для себе. Та й тими одиницями робилися записи, принаймні починали заради екзотики, дивилися як на хобі і самі у власних очах виглядали хохмачами.

Утаємничене заняття не мало серйозних наслідків, для науки тим більше. Ще й до того, про всяк випадок, профілактика, хтось з ортодоксів погрожував можливим збирачам “веселенького”, кулаком помахавши в повітрі (у газеті чи в підручнику, чи в якійсь дуже ідейній статті збірника). Звідки взятися сміливцю?

Правда, був симптоматичний випадок. Але ж знову випадковий більше з погляду педагогічної ефективності. Після Великої Вітчизняної війни у гуртожитку Київського держуніверситету один студент крадькома витягнув у другого з-під подушки “загальний зошит” з “антиколгоспним” фольклором. Наслідки ж, кажу, суто педагогічні: збирачу-любителю вліпили десять років.

Тепер уявімо: той зошит або щось подібне дійшло до теоретика-фольклориста. Науковець-теоретик-фольклорист такі речі ігнорує, осуджує і тому не збирає. І от до нього потрапляє... Вибачаюсь за такі абсурдно-утопічні рефлексії. Уявляти такі сцени важко. Та, дякувати богу, життя дуже багате на всілякі несподіванки — отож, наведемо і з цього приводу епізод, що справді колись трапився...

Керівний, адміністративно керівний, товариш у галузі фольклористики писав роботу з українського гумору і сатири (так-так)¹⁸ У відділі рукописних фондів він добирав до наукової теми відповідний матеріал. У фонді поважного записувача серед пристойних матеріалів про партію, Леніна, і радість вільної праці — ясно, не гумористичні — потрапила вченому до рук папка “чогось із перцем”

— Як вона потрапила сюди? — з обуренням вигукнув дослідник сатири. — Хто дозволив?

— Я не вирішувала, — завідуюча лячно, — я передавала в дирекцію. Вчений секретар Н. Н. переглянув і повернув нам: мовляв, хай лежить, тільки десь збоку, не на видноті.

— Для чого? Кому воно потрібно? — гнівається дослідник сатири.

— Та коли там щось страшне, то ми можемо відправити назад записувачеві.

— Відправити? Назад? Ви що? Других часів чекаєте? — шаленів дослідник сатири, далі рішуче: — Спалити! — І кінець.

То були матеріали з моєї рідної Дніпропетровщини. Може, там містилися єврейські анекдоти або зразки з циклу “вірменського радіо”, може, щось і про кукурудзу та її верховного покровителя, може, про горох?

Ніякій біді і чумі не витолочити глибинну і високу народну творчість, вона витримує і такі жахливі біди, як “нашестья вчених мужів”, — росте, розвивається...

Як у народі виникають пісні? Секрет цей розкрив Іван Франко. Його міркування і досі не втратило сили: “Звісна річ, не всякі справи, навіть не всякі важливі для народу справи, відкликаються в його піснях. Щоб яке діло відкрилося в пісні народній, для цього треба: 1) щоб те діло було йому близьке, дотикало часто його життя, вражало ненастанно його увагу; 2) щоб воно дотикало не певні вибрані одиниці, але цілу масу народу чи то в цілм краю, чи тільки в певній місцевості, тобто звівши на інші слова, щоб було діло більше економічне, ніж політичне, і 3) щоб діло те було для народу ясне і зрозуміле”¹⁹.

Добре було б оці слова надрукувати, належно науково прокоментувати і видати окремо як книжку. Хочеться сказати, що користь від неї була б більша, ніж від сотні книг і статей. Але так цінність, вага думок не визначається, бо думка і в одному реченні — цінність, а бездумне простослів'я пристосуванців — макулатура.

Київ — Кривий Ріг

- ¹ О. Л. Вітенко, лист від 29.IX.1962 р. — ІМФЕ, ф. 14—3, од. зб. 336, арк. 372. Див. його спогади про півнікову збирацьку практику. // Нар. творчість та етнографія. — 1969. — № 1.
- ² ІМФЕ, 14-3, 333, арк. 23. Запис 1960 р.
- ³ С. Понорниця Конотопського району Чернігівської обл. Запис 1969 р.
- ⁴ Бо ж рябим рядном накрила.
- ⁵ Записано на Київщині 1967 р.
- ⁶ С. Нігин, Хмельницька обл. Записано 1968 р.
- ⁷ Радянська пісня. — К., 1967 — С. 319.
- ⁸ Там же. — С. 321.
- ⁹ Там же. — С. 322.
- ¹⁰ Там же. — С. 323.
- ¹¹ Там же. — С. 317.
- ¹² Підручник “Українська народна поетична творчість” — К. 1965. — С. 16.
- ¹³ Там же. — С. 359.
- ¹⁴ Народ славить Ілліча. — С. 326.
- ¹⁵ Там же. — С. 241.
- ¹⁶ С. Волосянка Старосамбірського району. Записано 1967 р.
- ¹⁷ М. Шолохов, газ. “Правда” від 14.III.1969 р.
- ¹⁸ З тих зусиль навіть якась книжечка вийшла; у плані стояла потовщена...
- ¹⁹ І. Франко. Вибрані статті про народну творчість. — К., 1955. — С. 142.

Микола Сулима

РИТМІКА ПІДПИСІВ ПІД МАЛЮНКАМИ МАРІЇ ПРИЙМАЧЕНКО

У працях з питань силабічного віршування досить часто йдеться про зв'язок ритму літературного складочисельного вірша з ритмом пісенного фольклору. Багато вчених саме в піснях вбачають джерело зародження ізосилабіки в кінці XVI — початку XVII століття¹. У зв'язку з цією проблемою нашу увагу привернули віршовані підписи, зроблені народним умільцем, майстринею народного живопису, лауреатом Державної премії ім. Тараса Шевченка Марією Приймаченко до своїх малюнків.

Відомо, що художні засоби словесного фольклору відзначаються консервативністю і зовнішнім впливам майже не піддаються. Це однак-